

Bærekraft som konkurransefortrinn for norsk frukt- og grøntproduksjon

Dette prosjektet har som formål å se på hvordan norske frukt- og grøntprodusenter kan skape og utnytte konkurransefortrinn gjennom bærekraft.

Prosjektet stammer fra 2020-rapporten Grøntsektoren mot 2035 ("Grøntrapporten"), der Grøntutvalget satte mål om å øke både etterspørselen etter frukt og grønt generelt, samt å møte en økt etterspørsel med mest mulig norskprodusert frukt og grønt. Bærekraft ble ansett som en av nøklene til å nå disse målene.

For å definere hva grøntsektoren må fokusere på har arbeidsgruppen gjennomført en nåsituasjonsanalyse, interessentintervjuer og arbeidsmøter med nøkkelpersoner i verdikjeden til frukt og grønt.

I forprosjektet står det at "en kritisk suksessfaktor for hovedprosjektet er å skape engasjement og positivitet blant produsentene". Dette har vært viktig for prosjektet å ivareta. Gjennom workshops, fokusgruppemøter, intervjuer og en rundebordsamtale er det involvert godt over 130 interessenter.

Analysen kaster et bredt nett for å forstå sektorens bærekraftskontekst. De resulterende fokusområdene i denne strategien skal gi retning og mål for produsentenes bærekraftsarbeid innenfor miljømessig og sosial bærekraftig, i tillegg til ansvarlig forretningsatferd (E, S og G).

Hva betyr bærekraft for oss?

Bærekraft handler om jorda vi dyrker og lever av.

Det handler om menneskene som jobber i næringa, bidraget til et sunt kosthold, matsikkerhet, verdiene vi skaper i store deler av landet, og produsentenes lønnsomhet.

Jorda

Sunn mat

Landet

Lønnsomhet

Menneskene

**Hva betyr
bærekraft
for oss?**

Våre strategiske fokusområder

Vi har valgt fem fokusområder som setter retning og mål til produsentenes bærekraftsarbeid, og som gjør det *verdt å velge norsk*:

1. *Grøntproduksjon på naturens premisser*
2. *En attraktiv og trygg arbeidsplass*
3. *Respekt for råvaren*
4. *Matproduksjon i hele landet*
5. *Lønnsom grøntproduksjon*

Fokusområdene inneholder både tiltak som produsentene kan gjennomføre i egen drift, men også tiltak som krever samarbeid mellom flere ledd i verdikjeden. Enkelte tiltak må løftes og drives av produsentorganisasjonene.

For å lykkes med bærekraftsarbeidet skal vi lage arenaer der produsenter og andre aktører i verdikjeden kan dele erfaringer på systematisk vis, sikre gode rammebetingelser, samt dokumentere hvordan vi ligger an på bærekraft.

Verdt å velge norsk

Grøntproduksjon
på naturens
premisser

En attraktiv og
trygg arbeidsplass

Respekt for
råvaren

Matproduksjon
i hele landet

Lønnsom
grøntproduksjon

Effektive virkemidler

Systematisk erfaringsdeling

Rammebetingelser

Dokumentasjon på bærekraft

Grøntproduksjon på naturens premisser

Å spise frukt og grønt er bra for deg – og for klima og miljø.

Som primærnæringsmiddel har vi direkte påvirkning på naturen rundt oss. Derfor er det viktig å jobbe for klima- og miljøvennlig produksjon, redusere matsvinn, og bruke metoder og teknikker som styrker jordens helse og produktivitet over tid. Det er tross alt fundamentet i odelstanken å overlevere gården i bedre stand enn da man tok den over.

Økt bruk av teknologi som droner, roboter og sensorer skaper store muligheter for bærekraftig konkurransekraft. Digitalisering og robotisering av landbruket vil trolig spille en viktig rolle i Norges framtidige matproduksjon og arealforvaltning. De ulike teknologiene og tjenestene vil kunne bidra til å redusere unødig klima- og miljøbelastning fra jordbruket, gi økt effektivitet og bedre driftsøkonomi på gårdsnivå

Produsenter, kunder og interesseorganisasjoner fremhever at jordhelse, tilpasning til klimaendringer, og ressurseffektivitet er viktige fokusområder.

Miljømessig bærekraft har allerede fått mye oppmerksomhet i grøntsektorens bærekraftsarbeid og i nasjonale og bransjestrategier. Dette er naturlig for en primærnæringsmiddel som har direkte påvirkning på natur og miljø i sin egen drift, og hvis finansielle resultater er avhengig av sunn jord og stabilt klima.

Grøntproduksjon på naturens premisser

AMBISJON

Grøntnæringa skal redusere negativ påvirkning på klima og natur og oppnå større grad av ressurseffektivitet.

HVORDAN

Vi skal i større grad ta i bruk fornybar energi, sikre smart bruk av plantevernmidler, og optimere innsatsfaktorer, produksjon og transport. Samtidig må vi ivareta jordhelse, biologisk mangfold og jobbe for smartere og mer sirkulær ressursbruk.

PRIORITERINGER

Redusere klimagassutslipp

Sikre bærekraftig forvaltning av naturen

Øke ressurseffektivitet

Grøntproduksjon på naturens premisser

Redusere klimagassutslipp

✓ TILTAK

- Etablere klimaregnskap for produsentene
- Utføre relevante klimatiltak knyttet til egen drift
- Gjennomføre for energieffektivisering og økt andel fornybar energi
- Optimalisere transport knyttet til produksjon og redusere bruk av fossilt drivstoff
- Ta i bruk ny teknologi for presisjonslandbruk

🎯 MÅL

- Redusere klimagassutslipp med 30 % i primærleddet innen 2030, målt opp mot vårt basisår 2025
- Alle produsenter skal ha gjennomført en klimaberegning for gården i løpet av 2025, og dokumenterer klimaavtrykk på gården senest fra 2027

Sikre bærekraftig forvaltning av naturen

✓ TILTAK

- Jobbe med IPV og smart bruk av plantevernmidler, f.eks. presisjonssprøyting
- Gjennomføre tiltak for bedre jordhelse, bl.a. gjennom god driftspraksis og karbonlagring i jord
- Bidra til økt biologisk mangfold, f.eks. ved etablering av kantsoner og åkerholmer
- Redusere avrenning av jord og næringsstoffer til vann
- Samle og formidle tilgjengelig informasjon om gode tiltak

🎯 MÅL

- 80 % av produksjonsenheter gjennomfører anbefalte tiltak fra FSA Gull** på biologisk mangfold (22.5.3)
- 80 % av produksjonsenheter gjennomfører anbefalte tiltak fra Landbruksdirektoratets *Nasjonalt program for jordhelse*
- Opprettholde det lave nivået av plantevernmiddelrester i råvarene

Øke ressurseffektivitet

✓ TILTAK

- Større grad av presisjonslandbruk
- Smartere og mer sirkulær ressursbruk, også i samarbeid med nærliggende næring
- Effektiv bruk av innsatsfaktorer som vann og gjødsel
- Sirkulær bruk av vann i veksthus

🎯 MÅL

- Stimulere til god agronomi gjennom kompetansedeling

*Farm Sustainability Assessment (FSA) er en internasjonal standard for bærekraftig landbruk. Standarden eksisterer i 3 ulike nivåer: gull, sølv og bronse.

En attraktiv og trygg arbeidsplass

Gården er arbeidsplassen til sesongarbeidere, deltidsansatte og produsentene selv. Grøntnæringen i Norge har noen av de beste arbeidsforholdene i verden – men det er likevel en vei å gå.

Å produsere mat er meningsfylt arbeid, men er både fysisk og psykisk krevende. Det er et ulykkesutsatt yrke, og de siste årene har det også blitt mer åpenhet rundt bondens forverrede psykiske helse som følge av en arbeidshverdag med mye økonomisk usikkerhet og arbeidspress. Færre velger også å ta over gården til sine foreldre, og det er behov for å rekruttere bønder med ønsket kompetanse.

Sektoren er også sårbar på grunn av sin avhengighet til sesongbasert arbeidskraft, og trenger ifølge Landbruksdirektoratet opp til 18 000 par hender hvert år. Årlig følger det rapporter om utilstrekkelige boforhold og manglende kontrakter for denne arbeidsgruppen.

Med nye krav til sektorens kunder både fra Åpenhetsloven og EUs bærekraftsrapporteringsdirektiv, er sektorens kunder opptatt av å sikre gode arbeidsforhold i verdikjeden.

Fremover blir det viktig å bygge en attraktiv og trygg arbeidsplass for alle som arbeider med å produsere frukt og grønt, og få flere unge produsenter inn i næringen for å sikre kontinuitet.

En attraktiv og trygg arbeidsplass

AMBISJON

Vi skal sikre en attraktiv og trygg arbeidsplass for alle som arbeider med å produsere frukt og grønt, og få flere unge produsenter inn i næringen for å sikre kontinuitet.

HVORDAN

Gjennom å gjøre grøntprodusentene til enda bedre arbeidsgivere, ta ansvar for arbeidsmiljø og tilby gode arbeidsvilkår i næringen, vil vi kunne sikre trygge arbeidsplasser og godt omdømme. Vi skal formidle mulighetene som finnes i grøntproduksjon til potensielle bønder, og hjelpe dem med å lykkes i næringen.

PRIORITERINGER

Sørge for gode arbeidsvilkår og godt arbeidsmiljø

Sikre attraktivitet og satse på rekruttering av produsenter

Attraktiv og trygg arbeidsplass

Sørge for gode arbeidsvilkår og -miljø

✓ TILTAK

- Sikre gode arbeidsvilkår og boforhold for sesongarbeidere og fast ansatte
- Gjennomføre vernerunde før sesongstart
- Samarbeide med organer som NAV og Arbeidstilsynet
- Jobbe for styrkede velferdsordninger og sikre velferdspermisjoner
- Sikre tiltak og oppfølging knyttet til HMS og jobbe for færre ulykker i landbruket

🎯 MÅL

- Nullvisjon for avvik ved tilsyn på arbeids- og boforhold
- Nullvisjon for skader i landbruket som fører til langvarig/nedsatt funksjonsevne

Sikre attraktivitet og satse på rekruttering av produsenter

✓ TILTAK

- Omsette og følge opp ambisjonene i Jordbruksavtalen om å rekruttere flere unge til næringen
- Formidle mulighetene som finnes i grøntproduksjonen til unge
- Samarbeide med mentortjenesten hos NLR
- Jobbe proaktivt med ulike initiativ for å vekke interesse og sikre attraktivitet for å arbeide i frukt- og grøntproduksjon

🎯 MÅL

- Synkende gjennomsnittsalder blant grøntprodusenter
- Økende søkertall til frukt- og grøntrelaterte studier

Respekt for råvaren

Gjennom å tilby sunne matvarer av god kvalitet, og jobbe for å påvirke etterspørselen av disse, kan næringen bidra både til et lavere klimaavtrykk fra landbruket og til en bedre folkehelse.

Grøntsektoren er den sektoren i norsk landbruk som har størst andel matsvinn. Årsakene til det skyldes både forhold i produsentleddet, og det markedsmessige lengre ut i verdikjeden.

Noe svinn er som følge av hvordan råvarene håndteres. Riktig håndtering gjennom hele verdikjeden er viktig for å sikre holdbarhet, smak og kvalitet, men kunnskapen om dette varierer. Det er også et stort og kostbart problem at ubenyttet emballasje blir kastet på pakkerier. Både matsvinn og ubenyttet emballasje bidrar til et negativt klimaavtrykk fra næringa.

Produsenter, distributører og forhandlere må samarbeide tettere for å forbedre håndteringen av råvarer. Dette kan inkludere opplæring i beste praksis for oppbevaring og transport, samt investering i teknologi som kan forlenge holdbarheten til ferske produkter.

Respekt for råvaren

AMBISJON

I samarbeid med andre aktører i verdikjeden skal vi sikre respekt for råvaren, sørge for markedsbalanse og for at kvaliteten er god fra jord til bord, for å møte forbrukerens preferanser.

HVORDAN

Vi skal jobbe med god produksjonsplanlegging, dyrking, optimert produksjon, riktig emballasje, lagring, transport og kompetanse i verdikjeden. Vi skal dyrke sorter, størrelser og smaker som treffer preferansene i markedet, samtidig som vi utnytter mest mulig av avlingen og reduserer matsvinn.

PRIORITERINGER

Sikre god råvarekvalitet fra jord til bord

Minimere svinn i verdikjeden

Respekt for råvaren

Sikre god råvarekvalitet fra jord til bord

✓ TILTAK

- Jobbe videre med å bygge sterk mattrygghetskultur
- Ha gode rutiner på gården som gjelder mattrygghet
- Sikre riktige kvalitetsspesifikasjoner (i samarbeid med verdikjeden)
 - Råvarespesifikasjon produsent til pakkeri
 - Produktspesifikasjon pakkeri til grossist
- Sørge for gode rutiner og oppfølging ved avvik
- Jobbe for en ubrutt kjølekjede gjennom verdikjeden for å sikre god kvalitet
- Stimulere til økt investering i lagring og kjøling mattrygghet

🎯 MÅL

- Øke andel av solgt volum per dekar
- Redusere antall reklamasjoner

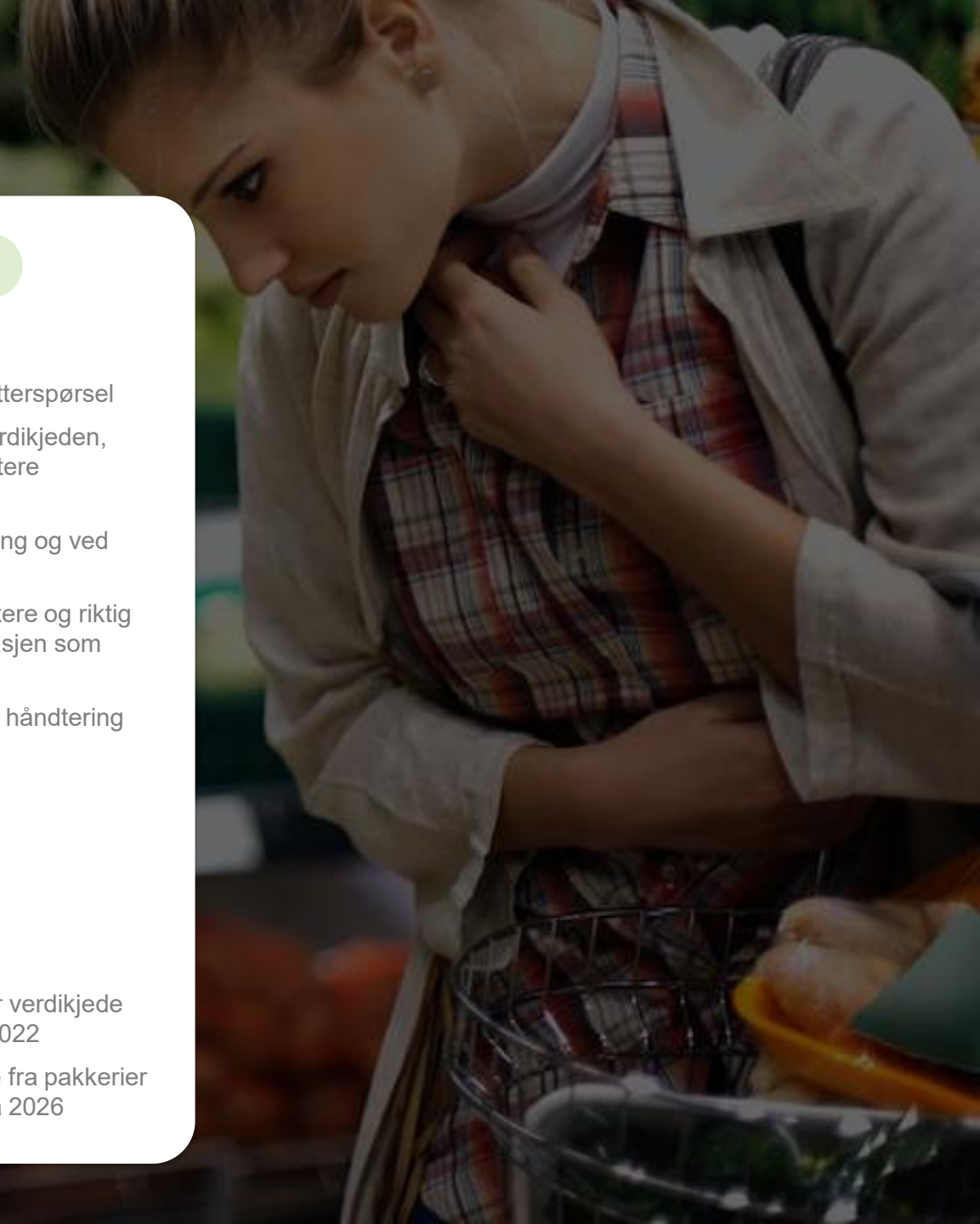
Minimere svinn i verdikjeden

✓ TILTAK

- Produksjonsplaner basert på etterspørsel
- Kartlegge utfordringer langs verdikjeden, finne flaskehalsen og dokumentere rotårsaker til forringet kvalitet
- Tett prognosesamarbeid i sesong og ved bestilling
- Emballasjesamarbeid for smartere og riktig emballasje, og benytte emballasjen som finnes
- Sørge for riktig kompetanse for håndtering gjennom verdikjeden

🎯 MÅL

- 50 % reduksjon i matsvinn i vår verdikjede innen 2030, målt mot basisår 2022
- Redusere ubenyttet emballasje fra pakkerier med 30 % fra 2025 og 50 % fra 2026

Matproduksjon i hele landet

Landbruket er en essensiell del av Norges økonomi og samfunnsstruktur. Det gir ikke bare arbeidsplasser og økonomisk aktivitet i landlige områder, men bidrar også til å bevare det unike norske kulturlandskapet. Når vi legger opp til vekst i denne næringen, er det viktig at fordelene kommer hele landet til gode. Dette kan oppnås gjennom å støtte lokale produsenter, fremme regional utvikling og sikre rettferdige priser for landbruksprodukter.

Samtidig står landbruket overfor betydelige utfordringer knyttet til klimaendringer. Endringer i temperatur, nedbørsmønstre og ekstremværhendelser kan ha alvorlige konsekvenser for produksjonen.

Bonden kan ikke stå alene i denne utfordringen. Det kreves en samlet innsats fra myndigheter, forskningsinstitusjoner og næringen selv for å utvikle og implementere effektive strategier for klimatilpasning.

Det er også essensielt å opprettholde norsk matproduksjon for å sikre matsikkerhet og selvforsyning. Ved å produsere mat lokalt, kan vi redusere avhengigheten av import og minske presset på landbruksområder i andre regioner. Dette er ikke bare viktig for å sikre en stabil matforsyning i Norge, men også for å bidra til en mer bærekraftig og rettferdig global matproduksjon.

Matproduksjon i hele landet

AMBISJON

Vi skal jobbe for en robust grøntproduksjon og dermed bidra til landets matberedskap. Næringen står for lokal og nasjonal verdiskapning, og veksten skal komme både små og store produsenter til gode i alle regioner.

HVORDAN

Gjennom å utnytte jordressursene der de er, sikre riktig arealbruk og bidra til klimatilpasninger vil vi kunne redusere sårbarhet, øke produksjonen og sikre leveringsdyktighet. Sterke lokale klustere og lokale pakkerier er viktige motorer i dette arbeidet.

PRIORITERINGER

Sikre vekst i alle regioner

Sørge for klimatilpasninger

Matproduksjon i hele landet

Sikre vekst i alle regioner

✓ TILTAK

- Utnytte jordressurser der de er
- Jobbe for regionale, produsenteide pakkerier og sterke lokale produsentmiljøer
- Jobbe for sunn strukturutvikling i grøntproduksjonen

🎯 MÅL

- Alle regioner skal ta del i veksten mot 2035

Sørge for klimatilpasninger

✓ TILTAK

- Med utgangspunkt i risikoanalyser knyttet til egen produksjon (arealbruk og valg av kulturer), prioritere tiltak knyttet til relevant klimarisiko
- Kartlegge potensialet til å øke norsk frukt- og grøntproduksjon, prioritere blant kulturer
- Finne og prøve ut nye sorter tilpasset klimaendringer (samarbeid)
- Prioritere i tråd med Nibios kartlegging av områder som er utsatt for fysisk klimarisiko
- Støtte produsenter i regional klimatilpasning

🎯 MÅL

- 80 % har gjennomført ett eller flere skadebegrensende tiltak innen 2027

Lønnsom grøntproduksjon

Lønnsomhet er en nødvendig forutsetning for å kunne investere i de løsningene som trengs for en bærekraftig utvikling av landbrukssektoren. Uten tilstrekkelig økonomisk avkastning, vil det være vanskelig for produsenter å finansiere investeringer i ny teknologi, forbedret infrastruktur og mer bærekraftige driftsmetoder.

Dette understreker viktigheten av å sikre at landbruksprodukter prises på en måte som reflekterer deres sanne kostnader og verdier.

Produsenter av frukt og grønt opplever imidlertid en stigende og uholdbar risiko i egen drift. Det er derfor viktig å følge med på denne utviklingen, og sikre at Norge har et lønnsomt landbruk for fremtiden.

Til slutt må prosjektet legge til rette for erfaringsdelinger, og senke terskelen for å teste nye løsninger.

Lønnsom grøntproduksjon

AMBISJON

Vi skal bidra til å forbedre produsentenes lønnsomhet og forutsigbarhet, slik at næringen kan opprettholde produksjon og lykkes med den grønne omstillingen.

HVORDAN

Vi må etablere måling av produsentlønnsomhet, slik at vi kan følge med på og dokumentere utviklingen over tid.

PRIORITERINGER

Etablere måling og oppfølging av produsentlønnsomhet

Lønnsom grøntproduksjon

Etablere måling av og følge opp produsentlønnsomhet

✓ TILTAK

- Få på plass større grad av forpliktelser fra kundene knyttet til behovsinnmelding, bestilling og kjøp av ferdig råvare (produksjonsplanlegging)
- Gjennomføre lønnsomhetsanalyser i primærleddet (f.eks. per kultur)
- Jobbe for økt verdikapring til produsentleddet
- Dokumentere dagens modell og utarbeide nye forslag til risikofordeling

🎯 MÅL

- Dokumentert positiv utvikling i produsentøkonomien

Effektive virkemidler

Nye krav til bærekraftrapportering treffer også grøntnæringen. Produksjon av frukt og grønt har generelt lave klimagassutslipp per kilo, men per i dag er det stor variasjon i hvordan det dokumenteres. Å dokumentere blant annet reduksjon i klimagassutslipp, forbedret jordhelse og gode arbeidsforhold blir stadig viktigere.

Dette er ikke bare for å oppfylle regulatoriske krav, men også for å møte forventningene fra kunder, myndigheter og samfunnet generelt. I tillegg Å få på plass bærekraftsdokumentasjon som hensyntar den store variasjonen i Norges grøntproduksjon byr på utfordringer, men er noe produsentene må løse sammen for å styrke konkurransekraften.

Gode rammebetingelser må også på plass for å realisere potensialet for bærekraftig grøntproduksjon. Politiske ambisjoner må omsettes til investeringer i grønn teknologi og nye løsninger, slik at grøntsektoren kan være del av den grønne omstillingen.

Erfaringsdeling er viktig for enhver bransje, også vår. Ved å etablere en felles arena for erfaringsutveksling, kan produsenter dele både suksesser, utfordringer og mulige løsninger. Sektoren er omstillingsdyktig, og med den rette kunnskapen eller gode eksempler fra andre, kan bærekraftig endring skje fra én sesong til en annen.

Effektive virkemidler

Skal vi lykkes må vi ha gode rammebetingelser, samle sektoren og vise fremgang. Dette må jobbes med parallelt knyttet til fokusområdene.

Produsentorganisasjonene skal legge til rette for at produsenter kan dele sine erfaringer, og ha tilgang til gode verktøy for å dokumentere bærekraft. De skal også jobbe for gode rammebetingelser som hjelper den grønne omstillingen.

PRIORITERINGER

Sørge for dokumentasjon på bærekraft

Sikre gode rammebetingelser for den grønne omstillingen

Jobbe for systematisk erfaringsdeling mellom produsenter

Konkrete mål på hvert område

Grøntproduksjon på naturens premisser

Redusere klimagassutslipp

- Redusere klimagassutslipp med 30 % i primærleddet innen 2035, målt opp mot vårt basisår 2025

Sikre bærekraftig forvaltning av naturen

- Opprettholde det lave nivået av plantevernmiddelrester i råvarene

Attraktiv og Trygg arbeidsplass

Sørge for gode arbeidsvilkår og godt arbeidsmiljø

- Nullvisjon for avvik ved tilsyn på arbeids- og boforhold

Respekt for råvaren

Minimere svinn i verdikjeden

- 50 % reduksjon i matsvinn i vår del av verdikjede innen 2030, med basisår 2022
- Redusere ubenyttet emballasje fra pakkerier med 30 % i 2025 og 50 % fra 2026

Lønnsom grøntproduksjon

Etablere måling og oppfølging av produsentlønnsomhet

- Dokumentert positiv utvikling i produsentøkonomien